

บทที่ 9

อิทธิพลตะวันตกในวรรณกรรมร้อยกรอง

อิทธิพลตะวันตกในวรรณกรรมประเภทร้อยกรองไม่ชัดเจนเท่ากับอิทธิพลที่ปรากฏในวรรณกรรมรูปแบบอื่น ทั้งนี้เป็นเพราะร้อยกรองเป็นรูปแบบการแต่งที่นิยมมาแต่อดีต และมีรากฐานที่มั่นคง ถึงแม้ว่าหลังการรับอิทธิพลตะวันตก ร้อยกรองจะเป็นที่นิยมน้อยลง หันไปนิยมแต่งนวนิยายเรื่องสั้นกันมากก็ตาม แต่ก็ยังมีการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองอยู่เรื่อยๆ และเราไม่ได้รับรูปแบบการแต่งร้อยกรองจากตะวันตกมาใช้นักคงยังรักษาสมบัติวรรณกรรมไทยชนิดนี้อยู่ตลอดมา หากแต่กาลเวลาที่เปลี่ยนไป สังคมเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ร้อยกรองของไทยมีเนื้อหาสาระและรูปแบบต่างไปจากเดิมบ้างบางประการ กล่าวคือ

1. ความยาว ร้อยกรองส่วนใหญ่จะแต่งเพียง 6-12 บท ไม่ได้แต่งเป็นเรื่องยาว 50-100 เล่มสมุดไทยอย่างแต่ก่อน การที่มีขนาดสั้นลงเป็นเพราะผู้แต่งไม่ได้มุ่งพรรณนาเนื้อเรื่อง แต่มุ่งจะแสดง "ข้อคิด" หรือเสนอ "ความคิด" ประการใดประการหนึ่งให้กระชับรัดกุม อย่างไรก็ตาม ก็มีร้อยกรองบางเรื่องและผู้แต่งมีความมุ่งหมายพิเศษที่จะบรรยายเหตุการณ์หรือแสดงโวหารพรรณนา ยืดยาว เช่น นิราศรอบโลก ของ "แสงทอง" ภควดี ของ วันเพ็ญ เซ็นตระกูล ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมบัวหลวง ของธนาคารกรุงเทพ ประจำปี 2522

2. ฉันทลักษณ์ ร้อยกรองเป็นคำประพันธ์ที่มีฉันทลักษณ์เฉพาะตัวแต่ละชนิด และสืบทอดศิลปะการแต่งมานาน ผู้ที่แต่งร้อยกรองก็มักจะเคร่งครัดต่อฉันทลักษณ์และขนบนิยมตามแบบของคำประพันธ์แต่ละชนิด กลุ่มนักกลอนที่ยึดมั่นอยู่ในขนบนิยมของร้อยกรอง ได้แก่ ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ เปลื้อง ณ นคร อุชเชณี ทวีปวร กุลทรัพย์ รุ่งฤดี นิภาภรณ์ นาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ประวีตร โพธิอาศน์ มะเนาะ ยูเด็น สวัสดิ์ ธงศรีเจริญ สุรศักดิ์ ศรีประพันธ์ เป็นต้น แต่ได้มีความเปลี่ยนแปลงในด้านฉันทลักษณ์ไปบางประการ เช่น

2.1 ไม่เคร่งครัดต่อฉันทลักษณ์ จะพบว่าร้อยกรองที่แต่งกันในระยะหลังไม่ได้ให้ความสำคัญต่อกฎเกณฑ์ทางด้านฉันทลักษณ์นัก แนวคิดเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ภายหลังจากการรับอิทธิพลตะวันตก และได้สะท้อนความคิดเช่นนี้ไว้ในวรรณกรรมด้วย ฉะนั้น ในขณะที่กวีไทยในอดีตนิยมตามรอยบูรพกวี นักกลอนในปัจจุบันกลับพยายามแสวงหาแนวทางของตนเอง ประกอบกับการแต่งร้อยกรองในปัจจุบัน ผู้แต่งให้ความสำคัญแก่นี้อามากกว่ารูปแบบ ฉะนั้นจึงมุ่งเสนอเนื้อหาให้ครบถ้วนและชัดเจนอย่างที่ตนต้องการมากกว่าศิลปะการแต่ง ผู้เขียนจะสนใจเพียงลักษณะทั่วไป แต่ละเลयरละเอียด เช่นไม่สนใจเรื่องเสียงสัมผัสอันจะทำให้เกิดความกลมกลืนในด้านเสียงและจังหวะ ไม่สนใจจำนวนคำในแต่ละวรรค อาจสั้นหรือยาวขึ้นอยู่กับเนื้อความ เช่นนี้เป็นต้น บางบทมีเพียงสัมผัสนอกเท่านั้นที่บอกให้เราทราบว่าเป็นร้อยกรอง แต่

ไม่ทราบว่าเป็นร้อยกรองชนิดใด ดังตัวอย่าง

ฉันเป็นคนร่ำรวย
ฉันเป็นคนโชคร้าย
ฉันไม่เคยมีอะไรในโลก
ปราศจากอิสระเสรี
ฉันมาและคงไปในวันหนึ่ง
เกิดมาต่อสู้แล้วก็ตาย
ฉันเป็นเพียงคนไร้ค่า
ความก่อนเท่าไรว่าวันทศเป็นบทเพลง

(ฉัน.... อริน)

เธอคือใครกัน
ฉันคือบุปผา
แต่ก่อนเคยประดับประดา
ในแจกันทอง

เธอคือใครกัน
ฉันคือไม้ป่า
ขึ้นอยู่กลางภูเขา
ไม่มีแมงกู่มาเซยชม

เธอคือใครกัน
ฉันคือคน
लगคนเรียกว่าดอกไม้
พวกนั้นสร้างความจริงไร
ให้คนนั้นไซ้ไรเป็นไม้ดอก

ร่อนเร่อยู่ในสังคมที่น่าเบื่อหน่าย
แม้แต่บ้านสุขสบายก็ไม่มี
นอกจากเศร้าโศกไปทุกที
แสงซึ่งไม่ตรี... มีน้ำใจ
วันซึ่งไม่มีใครร้องให้
ชีวิตมีความหมายแค่ตัวเอง
มาเพื่อจะถูกข่มเหง
จะบรรเลงในวันฉันจากไป...

เธอคือใครกัน
ฉันคือมาลา
ให้ความชื่นฉ่ำ แก่มนุชย์นานา
บริสุทธิ์นักหนาไว้มลทิน

เธอคือใครกัน
ฉันคือดอกไม้ในหล้า
ใครใครเอ่ยนามฉันว่า
ฉันเป็นดอกไม้มวลชน

ฉันไม่ใช่ดอกไม้
ฉันเป็นคน
มีความรู้สึกสัมผัส
มีวิญญาณการต่อสู้
แข็งแกร่งเช่นเดียวกับเธอ

(ฉันเป็นคน : "กัลยา")

2.2 เกิดความนิยมในการแต่งกลอนเปล่า ลักษณะสำคัญของกลอนเปล่าคือ ไม่มีข้อบังคับใด ๆ ในการแต่ง ทั้งในเรื่องกำหนดคณะ การสัมผัส จังหวะ ฯลฯ และในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช่การเขียนร้อยแก้ว เพราะจะไม่ใช่เนื้อความยึดยาวติดต่อกันอย่างร้อยแก้ว แต่เนื้อความจะถูกแบ่งเป็นวรรค เป็นตอน เพียงแต่ว่าการแบ่งวรรคตอนเช่นนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว ศิลปะในการแต่งกลอนเปลาคือศิลปะในการใช้ภาษาที่สะท้อนอารมณ์และแสดงความคิดดี กลอนเปล่าเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายก็ด้วยเหตุที่ไม่มีกฎเกณฑ์ในการแต่งเช่นที่กล่าวมานี้ ตัวอย่างของกลอนเปล่า เช่น

ถ้าเป็นไปได้...ฉันอยากให้เธอ
เป็นสิ่งที่เธอเป็น
เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีหัวใจ และวิญญาณ
ยืนผงาดอยู่บนโลกกว้าง
เผชิญกับความวุ่นวายของชีวิต
ยิ้มเยาะให้กับความแก่งแย่ง
ซึ่มซาบแสงสีแห่งความปวดร้าว
แต่งแต้มสีของความดีที่มีอยู่เสมอ
แต่อาจจะหลบซ่อนอยู่อย่างลึกซึ้งและเรียบง่าย
ทุกสิ่งมิได้เลวทรามเสมอไปหรอก
เพียงแต่รู้จักเสาะหา
เปล่า...ไม่ได้หักห้ามความใฝ่ฝัน
ชีวิตคงจะไร้ความหมายหากความฝันต้องตายจากไป
แต่ในท่ามกลางความฝัน
เธอมีคำตอบอะไรกับตัวเองบ้าง
ถ้าเป็นไปได้
ฉันอยากให้เธอเป็นในสิ่งที่เธอเป็น...เพราะนั่นคือ...ชีวิต...

(ปรารธนา : มาตาทารี)

การแต่งกลอนเปล่านั้นเป็นลักษณะที่ตรงกับบทประพันธ์ที่ฝรั่งเรียกว่า ฟรี เวิร์ส (Free Verse) บ้างกล่าวกันว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ทรงเริ่มแต่งขึ้น บ้างก็กล่าวว่า รัตนะ ยาวะประภาส เริ่มแต่งลงในคอลัมน์ “ขอบกรุง” ในหนังสือชาวกรุง

2.3 การคิดค้นทลัษณ์แบบใหม่ หลังการรับอิทธิพลตะวันตกแล้ว การแต่งวรรณกรรม ร้อยกรองก็ยังคงแต่งด้วยกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย ลิลิต ฯลฯ เช่นที่นิยมมาในอดีต แต่ได้มี ผู้คิดแต่งฉันทลักษณ์แบบใหม่เพิ่มเติมขึ้นอีกหลายคน เช่นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคิดแบบโคลงขึ้นอีกหลายแบบ ได้แก่ สิบรุมมาลี มหาสิบรุมมาลี วิชชุมมาลี มหาวิชชุมมาลี จิตรลดา มหาจิตรลดา นันททนาย และมหานันททนาย อีกท่านหนึ่งคือ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) คิด ฉันท 3 แบบคือ สยามรัตนฉันท สยามมณีฉันท และสยามวิเชียรฉันท โดยเฉพาะสยามรัตนฉันท ได้ได้มาจากคำประพันธ์ร้อยกรองภาษาอังกฤษของ ลอร์ด เทนนิสัน (Lord Tennyson) กวีชาว อังกฤษ ได้เขียนบทร้อยกรองชื่อว่า “อินเมมโมเรียล” ฉันทชนิดนี้มีลักษณะบังคับว่า บทหนึ่งมี 4 บาท บาทหนึ่งมี 8 พยางค์ มีลหุและครุสลับกัน มีสัมผัส 2 คู่ คือพยางค์ท้ายของบาทที่ 1 สัมผัสกับพยางค์ท้ายของบาทที่ 4 และพยางค์ท้ายของบาทที่ 2 สัมผัสกับพยางค์ท้ายของบาทที่ 3 และทรงเพิ่มสัมผัสใน

ตัวอย่าง ร้อยกรองของลอร์ด เทนนิสัน

Calm and still light on your great plain
That sweeps, with all its autumn bowers
And crowded farms and lessening towers,
To mingle with the bounding main.

สยามรัตนฉันท

อโห อโห ชโย สยาม

วิลารัฐจรัสจรัญ

ประเทศะไทยอุทัยพิบูลย์

อุกฤษฏะเลิศประเสริฐนาม

การคิดแบบฉันทลักษณ์ขึ้นใหม่ปรากฏในร้อยกรองปัจจุบันด้วย ได้มีผู้พยายามสร้างฉันทลักษณ์ อย่างใหม่ อย่างเช่นที่มีผู้รวบรวมไว้พบประมาณ 7 แบบ¹ ซึ่งคงจะมีมากกว่านี้อีก ฉันทลักษณ์ อย่างใหม่นี้มักเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องจำนวนคำในวรรค จำนวนบาทในบทหนึ่ง ๆ และการ สัมผัส นอกจากนี้จะพบว่าไม่มีสัมผัสระหว่างบทอย่างที่เคยมีกันมา ตัวอย่างร้อยกรองฉันทลักษณ์ ใหม่ เช่น

คนชรารอข้ามถนน

ถนนเต็มไปด้วยรถยนต์

และแกไม่อาจข้ามพ้น

¹ วิทยา วงศ์ดีไทย, “รูปแบบใหม่ของร้อยกรองไทย”, วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับวรรณกรรม ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน, 2522 หน้า 50-62.

แกยีนร่อ ๆ รี ๆ
ไม่รู้จะทำอย่างไรดี
ถนนมีแต่รถราขับขี

เด็กหนุ่มบอกรอตรงไฟแดง
แกรู้สึกว่ามันแปร่ง
เพราะไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง

แกเดินตามที่เขาชี้ไป
เดินไปค่อนข้างไกล
แล้วหยุดอยู่กลางกลุ่มคนใหญ่

สัมภาระที่ติดตัวมา
เป็นกระบุงและตะกร้า
ซึ่งทำให้แกดูซุกซน

เมื่อสัญญาณไฟเขียวบอก
ทุกคนที่ยืนมองพุ่งตัวออก
แกทำไมไม่เป็นเพราะคนบ้านนอก

แกอีกอึก เงิน ๆ งก ๆ
เลยถูกเขาชนตะกร้าตก
จึงก้มลงเก็บเข้าของที่หก

พอเก็บเสร็จเรียบร้อย
หญิงชราที่ต้องคอย
สัญญาณข้ามถนนเปลี่ยนบ่อย

คนทะยอยมารวมกันอีก
แกจำต้องทำตัวปลีก
เหมือนว่ากำลังหลบหลีก

แกกลัวข้าวของจะหาย
ต้องมองขวามองซ้าย
ลืมดูสัญญาณเพราะตาลาย

จนเดี๋ยวนี้หญิงชรายังไม่ได้ข้ามถนน
ครับ แกยีนอยู่ตรงนั้นข้ามไม่พ้น

(หญิงชรายังไม่ได้ข้ามถนน)

นอกจากไม่เคร่งครัดต่อฉันทลักษณ์ มีการคิดฉันทลักษณ์อย่างใหม่ ตลอดจนนิยมแต่งกลอนเปล่าแล้ว ยังมีการวางรูปคำประพันธ์อย่างใหม่อีกด้วย คำประพันธ์อย่างใหม่นี้ นอกจากจะแสดงความหมายด้วยถ้อยคำแล้ว ยังแสดงความหมายด้วยรูปที่เกิดจากการวางตัวอักษรอีกด้วย คำประพันธ์ชนิดนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับคำประพันธ์ของตะวันตก ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ให้ชื่อว่า กวีนิพนธ์รูปธรรม (Concrete Poetry) และมีผู้อื่นใช้คำเรียกว่า "วรรณรูป" คำประพันธ์เช่นนี้ ดูได้จากงานของ จ่าง แซ่ตั้ง ดังจะเปรียบเทียบกับกวีนิพนธ์รูปธรรมของอังกฤษ ดังนี้

Who
Are You
Who is born
In the next room
So loud to my own
That I can hear the womb
Opening and the dark run
Over the ghost and the dropped son
Behind the wall thin as a wren's bone?
In the birth bloody room unknown
To the burn and turn of time
And the heart print of man
Bows no baptism
But dark alone
Blessing on
The wild
Child

ใคร
คือเจ้า
ซึ่งเกิดมา
ณ ห้องต่อนี้
เสียงลั่นลูหูเรา
กระทั่งได้ยินเสียงครรภ
ค่อยเปิดและมีเงาดำไล้
ข้ามเจ้าภูตและเจ้าลูกหล่น
เบื้องหลังผนังบางคัจจระดูกนกกระทา
ในห้องคลอเคลือบเลือดมิรู้ถึง
ความร้อนและความล่วงเวลา
และถึงดวงใจแห่งมนุษย์
ปราศจากพิธีกรรม
แต่โดยโดดเดี่ยว
จงเป็นสุขเจ้า
ผู้พิสดาร
เทอญ

The Altar

A broken ALTAR, Lord, thy servant reares,
Made of a heart, and cemented with tears :
Whose parts are as thy hand did frame :
No workmans took hath touch'd the same.

A HEART alone
Is such a stone,
As nothing but
Thy power doth cut.
Wherefore each part
Of my hard heart
Meets in this frame,
To praise thy name.

That if I chance to hold my peace,
These stones to praise thee may not cease.
O let thy blessed SACRIFICE be mine,
And sanctifie this ALTAR to be thine.

(GEORGE HERBERT)

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or a name, located on the left side of the page.

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or a name, located in the center of the page.

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or a name, located on the right side of the page.

Handwritten text in a cursive script, possibly a signature or a name, located at the bottom right of the page.

3. กลวิธีนำเสนอ ร้อยกรองภายหลังการรับอิทธิพลตะวันตกมีกลวิธีนำเสนอหลายอย่าง เช่น

3.1 การเสนอภาพแบบสมจริง เช่นในการพรรณนาธรรมชาติ กวีมิได้พรรณนาแต่ความงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่ทำให้ภาพที่ใกล้ธรรมชาติมากกว่านั้นราวกับกล้องที่ถ่ายภาพโคลสอัพ (Close-up) เพราะให้เห็นว่าภายใต้ภาพธรรมชาติที่งดงามนั้น มีการต่อสู้ การเข่นฆ่า การเอาวัดเอาเปรียบเพื่อความอยู่รอด ดังที่อังคาร กัลยาณพงศ์ พรรณาไว้ว่า

“ทุ่งข้าวเขียวขจี	สีสดชื่นระรินลมไหว
ปูปลามาเล็มโคล	ในน้ำใสได้สันตะวา
สาหร่ายชูดอกกระจิดริด	แมลงน้อยนิดไร้เดียงสา
เกาะดอกหญ้าบนคันนา	แมงมุมตั้งท่าตะครุบกิน
ควายเคี้ยวเอื้องนอนหนอง	แววตาหม่นหมองไม่สิ้น
เหลือบลิ้นวนเวียนบิน	เกาะกินเลือดสันฟุงกลวง
กบเขี่ยคร่องเสียงใส	เสมือนน้ำบนใบบัวหลวง
งูอะไรสีเงินยาว	เลื้อยไปลี้วงรูปูนา”

3.2 การเสนอภาพโดยใช้สัญลักษณ์ คือการใช้สิ่งแทนการกล่าวตรง ๆ เช่น

โลกนี้มีอยู่ด้วย	มณี เดียวนา
ทรายและสิ่งอื่นมี	ส่วนสร้าง
ปวงธาตุค้ำกลางดี	ดุจลภาพ
ภาคจักรพาลมีร้าง	เพราะน้ำแรงไหน
ภพนี้มีใช่หล้า	หงส์ทอง เดียวเลย
กาก็เจ้าของครอง	ชีพด้วย
เมาสมมุติจองทอง	เห็นชาติ
น้ำมิตรแล้งโลกม้วย	หมดสิ้นสุขตานดี

(โลก : อังคาร กัลยาณพงศ์)

3.3 การเสนอภาพเกินความจริง เช่น

ไอ้หนอนบ่อนปากฟ้า	เป็นป่าช้าของเทพเจ้า
จะมอดม้วยทุกดวงดาว	เหน็บหนาวนักจักรวาล
ปลาอนนต์กระแสนกระเสือกแหง	มดไฟแดงจะกินเป็นอาหาร
เวทดาปวยใช้ทรมาน	วายปาวณร่วงลงดังผงคลี

แต่มนุษย์น้อยเช่นหอยปู
เพื่อสะสมทรากกากความดี

อมตะอยู่ไม่ไปเมืองผี
ที่เดินชั่วช้าสาระยา

(มนุษย์อมตะ: อังคาร กัลยาณพงศ์)

3.4 ภาษาที่ใช้ ภาษากรีกที่ปรากฏในกริณิพนธ์ในอดีตเป็นภาษาที่แต่งเลือกสรรขัดเกลา
มาแล้วอย่างไพเราะด้วยเสียงและความหมาย แต่ภาษาในงานวรรณกรรมร้อยกรองในสมัยหลัง
เน้นความง่าย ความเป็นธรรมชาติสามัญ และมักจะเลือกใช้ภาษาที่ถ่ายทอดอารมณ์ตามเนื้อหา
กล่าวคือถ้าเนื้อหา มีท่วงทำนองก้าวร้าว รุนแรง ภาษาที่ใช้จะก้าวร้าว หยาดคายแสดงความรุนแรง
ตามไปด้วย ส่วนอิทธิพลตะวันตกที่ปรากฏในภาษาร้อยกรองเห็นจะเป็นว่ามีการใช้ศัพท์ภาษาฝรั่ง
มาก มักใช้คำอังกฤษแทนคำไทย ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในวรรณกรรมร้อยกรองที่แต่งในสมัยแรก
รับอิทธิพลตะวันตกมาก เพราะศัพท์ภาษาอังกฤษบางคำยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยขึ้นใช้
อย่างในกริณิพนธ์ของ "ครูเทพ" มีการใช้ภาษาอังกฤษทับศัพท์อยู่บ้าง แต่ผู้แต่งจะแสดงคำอธิบาย
ไว้ที่เชิงอรรถ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยแสดงพระราชปรารภในเรื่องการใช้
ภาษาอังกฤษในการแต่งหนังสือว่า

อ่านอ่านรำคาญฮือ
อย่างเราไม่เข้าใจ
ภาษาสมัยใหม่
อ่านนักชกวิงเวียน
แบบเก้เขาภาษา
อ่านเปื้อนเหลือกำลัง
อ่านไปไม่ได้เรื่อง
แต่งกันแสนนั้นเฝือ
ไฮ้ว่าภาษาไทย
คนไทยโพล่กลับกลาย

แบบหนังสือสมัยใหม่
ภาษาไทยเขาไม่เขียน
ของถูกใจพวกนักเรียน
เขาช่างเพียรเสียจริงจริง
สมมติว่าแบบฝรั่ง
ฟังไม่ได้คลื่นไส้เหลือ
ชักชวนเคืองเรื่องให้เปื้อน
อย่างภาษาบ้าน้ำลาย
ช่างกระไรจวนฉิบหาย
เป็นใช้ดบ้านำบัดสี

เรื่องการใช้ภาษาอังกฤษในร้อยกรองระยะหลัง บางครั้งเป็นการแต่งประชดสังคมไทยที่
เป็นทาสวัฒนธรรมฝรั่ง เช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์กระทบเรื่องการจัดชื่อร้านค้าว่า

ปน ปั้นเป็นชื่อร้าน
NEWYORK, BANGKOK, MAN-
ไนท์คลับ อาบ นวด แอนด์
Yes อุแม่อุเหม่ออื่น

THAILAND
HUTTON
อบ นาบ
กระอ่อนไอ้ออกกู

ส่วนการใช้ถ้อยคำที่ก้าวร้าว หยาดคาย เพื่อแสดงอารมณ์ของผู้แต่งอย่างเต็มทีนั้น ปรากฏ

ในร้อยกรองสมัยใหม่หลายบท เช่น ภูเป็นนิสิตนักศึกษา ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ หรืออย่างในร้อย
กรองที่ชื่อว่า ที่สุด ของ นายชั้น ทุนน้อย

ทุกข์ทุกข์ทุกข์เหลือ
สุขเลือกตั้งเหลือบริน
กุสุมทางชีวิต
ด้วยชีพและมือสอง
มวลชนจะลุกสู้
สิ้นหมดความอดทน
แล้ววันกู่มาถึง
กู่จะผลาญพวกจัญไร
โลกเก่าจะพลันสูญ
โลกใหม่จะเหมือนแมน

พวกมึงถือกูไปสิ้น
แม้แผ่นดินยังไร้ครอง
จะถูกผิดก็ขอลอง
ร่วมผองกูคือคนจน
ทุกเหล่าหมู่จะกู่ตน
ถึงกูจนก็คนไทย
เลือดของมึงจะรินไหล
เพราะอกในมีแต่แค้น
ด้วยตระกูลกูล้วนแสน
ดินแดนกูเหล่าคนจน

4. เนื้อหาและแนวคิด ร้อยกรองที่แต่งในสมัยหลังการรับอิทธิพลตะวันตกมิใช่เป็น
ร้อยกรองเพื่ออารมณ์อย่างแต่ก่อน แต่เป็นร้อยกรองที่เน้นการเสนอ “ความรู้” และ “ข้อคิด”
เนื้อหาของร้อยกรองจึงมักเป็นการสะท้อนภาพสังคม มิใช่เป็นเรื่องเพื่อผินผินจินตนาการ ส่วนแนว
คิดก็สอดคล้องกับเนื้อหา คือ เสนอความคิดในการสร้างสรรค์สังคม การเปลี่ยนแปลงค่านิยมใน
สังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม เป็นต้น เป็นเหตุให้เราเรียกร้อยกรองใน
สมัยหลังนี้ว่า “ร้อยกรองเพื่อชีวิต” เนื้อหาแนวคิดเช่นนี้จะเด่นกว่าร้อยกรองที่แต่งเพื่อแสดงอารมณ์

ร้อยกรองภายหลังการรับอิทธิพลตะวันตกจึงสอดคล้องกับความเป็นไปของสังคมและมี
บทบาทในการสื่อความหมาย ความคิดแก่สังคมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ
ร้อยกรองเพื่อชีวิตเริ่มเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นระยะเวลาที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลง
เนื่องจากได้รับความรู้ ความคิด จากตะวันตก อย่างเช่น เทียนวรรณ หรือ ต.ว.ส. วรรณภา
ได้แต่งร้อยกรองให้ข้อคิดในการพัฒนาบ้านเมืองว่า เราต้องเลิกพิธีหมอบคลาน เลิกทาส และ
ดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนในการปกครองประเทศคือการจัดตั้งรัฐสภาขึ้นดังในคำกลอนที่แต่ง
เมื่อ พ.ศ. 2448 ว่า

“ใครเป็นพื้นยืนร้องทำนองขอบ
ตามระบอบปาลีเมนต์ประเด็นข้า
แม้นั่งข้าล้าหลังยังมีท่า
จะตกต่ำน้อยหน้าเวลาสาย
.....
ขอให้เห็นเช่นเราผู้เฒ่าหัก

บำรุงรักษาชาติสะอาดศรี
ทั้งเจ้านายฝ่ายพลและมนตรี
จงเป็นศิวิไลซ์จริงอย่างน่าน
ให้รักษาปาลีเมนต์ขึ้นเป็นหลัก
จะได้ชักน้อมใจไพร่สมาน
เร่งเป็นฟรีปรีดาอย่าช้ากาล
รักษานบ้านเมืองเราช่วยเจ้านาย”¹

กวีอีกผู้หนึ่งคือ ครูเทพ (พ.ศ. 2420-2486) หรือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้ใช้บทกลอน เป็นรูปแบบการเขียนวิธีหนึ่งเพื่อถ่ายทอดความรู้ ให้การศึกษา และข้อคิดต่าง ๆ เช่น ในบทกลอน ชื่อ **ละครโรงใหญ่** (เรื่องกำเนิดศตวรรษโลก) **โรคติดต่อ** (เรื่องเชื้อโรค) **คำเตือนของทารก** (วิธีเลี้ยงดูเด็กอ่อน)

นอกจากนี้ ท่านยังได้แสดงข้อคิดเรื่องสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ตะวันตกที่เป็นเหมือน **“ภัยเงียบ”** ไว้อีกหลายประการ เช่น ใน **เรากลูไฟเจวิญลน** และยังเสนอความคิดเรื่องการเพิ่มอัตราการผลิตไว้ใน **มหาประเทศ** งานร้อยกรองของ **“ครูเทพ”** ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นงานแบบวิพากษ์วิจารณ์ และมีเชิงอรรถอธิบายไว้แจ่มชัด

ในแง่ของการใช้บทกวีสะท้อนสภาพสังคม **“มวดชนผู้ยากไร้”** หรือ **“ชนชั้นที่เสียเปรียบ”** ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม หรืออย่างที่เรียกว่า **“วรรณกรรมเพื่อชีวิต”** ครูเทพ ทำไว้ก่อนใคร ด้วยกาพย์ฉบังว่า

“ชวานาส่วนมากยากจน เบียดอใส่ทน
ชวนชวยกู้จ่านาเอา หาจินไทยเขา
เงินมาลงทุนหมุนเข้า ดอกเบี้ยเรียกเชือดเลือดเนื้อ” (พ.ศ. 2471)²

และ

“เจ้าแรงงานเรา ไรนาฟอดค้าเขา มีทุนมาลงมากมาย
เจ้าสู้ไม่ได้ เจ้าก็ไพล่โอนขาย ตัวเจ้าก็กลายเป็นลูกจ้างเอย” (พ.ศ. 2472)³

¹ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **สรรนิพนธ์ ของเทียนวรรณ** (พระนคร : องค์การนักศึกษารามคำแหง, 2517) หน้า 64-5.

² เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, **โคลงกลอนครูเทพ เล่มหนึ่ง** (พระนคร : อรุณ, 2515) หน้า 191.

³ **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 210.

และใน สำนักนางพวงมาลัย ชื่อ ประชาสามัญของเรา สะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลง
ของสังคมภายหลังอิทธิพลตะวันตกได้เป็นอย่างดี

เจ้าพวงมาลัยเอ๋ย

เจ้าร่วงพรูไป

ไร่นาหาไม่

หรือมีฉะนั้นนายห้าง

แรงงานไทย

ที่ดินทวีค่า

เจ้าแรงงานเอ๋ย

เปลี่ยนจากงานบ้าน

บ่อทองบ่อถ่าน

บ่อพลอยบ่อสนุก

กลับกลายเป็นลูกจ้าง

ได้อาศัยเขาบ้าง

ก็หาที่อยู่ให้เอง

เจ้าศิวิไลซ์ไปจากนา

ตัวเจ้าก็น่าจนจริง

เป็นงานฉุกฉะทุก

บ่อน้ำมันเหมืองดิบทุก

หรือพลอยทุภะก็ตามที¹

แนวคิดและเนื้อหาสะท้อนภาพสังคมเช่นนี้ปรากฏหนักแน่นมากขึ้นในงานร้อยกรองของ
“นายผี” (อัศนี พลจันทร) เช่นร้อยกรองบทที่มีชื่อที่สุดของเขาบทหนึ่งคือ อีสาน เขียนขึ้นใน
ราว พ.ศ. 2494 ร้อยกรองบทนี้สะท้อนภาพอีสานที่แห้งแล้ง ภัยแล้ง เต็มไปด้วยความทุกข์ลำ-
เคียดทุกข์ทุกทุกสมัย แต่คนกรุงก็มักจะดูถูกว่าคนอีสานขี้เกียจ ไร้เวลา จึงเป็นความสะเทือนใจที่
คนอีสานจะต้องเผชิญทั้งภัยธรรมชาติและคนร่วมชาติ กวีจึงปลุกเร้าชาวอีสานให้รวมพลังกัน
เพื่อช่วยตนเอง

งานชิ้นเอกอีกเรื่องหนึ่งของ “นายผี” คือ เราชนะแล้ว แม่จ๋า² เป็นกวีนิพนธ์ขนาดยาว
แต่งด้วยสัททุกขวิภักดิ์ที่ตื้นตัน ยาว 155 บาท เนื้อหากล้าถึงความมอดุติธรรมในสังคม โดยแสดง
ปัญหาระหว่างนายทุนและกรรมกร ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า
เมื่อถึงที่สุดแล้ว ก็ต้องรวมกำลังกันต่อสู้ แม้ว่าชัยชนะนั้นจะสายเกินไปแต่ก็เป็นก้าวแรกแห่งการ
ต่อสู้ งานกวีนิพนธ์ชนิดนี้ดีเด่นเป็นยอดทั้งรูปแบบคือความไพเราะ ถูกต้อง และงดงามของคำ
ประพันธ์ และดีเด่นในด้านเนื้อหาที่แสดงปัญหาของสังคมอย่างชัดเจน

ร้อยกรองที่มีอิทธิพลมากต่อนักกลอนในรุ่นปัจจุบันนี้คือ ร้อยกรอง ของ กวี การเมือง
(จิตร ภูมิศักดิ์) เพราะแสดงความคิดตรง หนักแน่น และพริ้งพริ้วออกมาด้วยอารมณ์ที่ก้าวแกร่ง
ดังตัวอย่างร้อยกรองตอนหนึ่งใน วิทยุณหนังสือพิมพ์ (คำเตือน...จากเพื่อนเก่าอีกครั้ง) หรือ
ที่มักจะเรียกสั้น ๆ ว่า เปิบข้าว

¹ กวีประชาชน (พระนคร : กลุ่มวรรณศิลป์ ธรรมศาสตร์, 2517) หน้า 77-8.

² นายผี, เราชนะแล้ว แม่จ๋า (พระนคร : สำนักพิมพ์คนหนุ่ม, 2517)

เปิบข้าวทุกคราวคำ
 เหยื่ออยู่ที่สุกิน
 ข้าวนี้จะมีรส
 เบื้องหลังสิทุข์ทน
 จากแรงมาเป็นรวง
 จากรวงเป็นเม็ดพราว
 เหยื่อหยดสักก็หยาด
 ปูดโปนก็เส้นเอ็น
 น้ำเหยื่อที่เรือแดง
 สายเลือดทุกทั้งสิ้น

จงสูจำเป็นอาจิด
 จึงก่อเกิดมาเป็นคน
 ให้ชนชิมทุกชั้นชน
 และชมชื่นจนเขียวควา
 ระยะทางนั้นเหยียดยาว
 ล้วนทุข์ยากลำบากเข็ญ
 ทุกหยดหยาดล้วนยากเย็น
 จึงแปรรวงมาเป็นกิน
 และน้ำแรงอันหลังริน
 ที่สุขดกท่าซาบพิน'

ร้อยกรองที่มีเนื้อหาแนวคิดเพื่อสังคมนี้มีอยู่ไม่ขาดสาย ส่วนสะท้อนปัญหาต่าง ๆ กันของสังคม มีทั้งทำนองการเสนอปัญหานั้นด้วยลีลาต่างกันไป แต่ร้อยกรองเหล่านี้ก็ได้แสดงแนวคิดว่าการต่อสู้จะเป็นหนทางแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า มิใช่การยอมจำนนต่อโชคชะตา และถือว่าเป็นผลแห่ง "กรรม" เหมือนเช่นแนวคิดที่ปรากฏในวรรณคดีรุ่นเก่า ดังจะยกตัวอย่างร้อยกรองต่าง ๆ เพื่อแสดงแนวคิดของร้อยกรองปัจจุบันดังนี้

เมื่อความเลวความร้ายเข้าครองโลก
 คนกับคนที่เคยอยู่คู่กันมา
 อานาจความเลวร้ายในวันนี้
 เหมือนยักษ์มารไม่เคยกลัวไม่เคยเกรง
 เธอตายเพื่อจะปลุกให้คนตื่น
 เธอคือดินก้อนเดียวในดินแดน
 เราจะยืนหยัดเหยียดให้เสียดฟ้า
 กระชากฟ้าหาโหดโฆมคทมิพ

ในมุมหนึ่งของโลกที่โศกนี้
 สร้างมาจากความยากลำบากแค้น
 ณ มุมนี้มีแต่งงานการเริ่งรื่น
 มีอาหารสูงค่ามาเลี้ยงกัน
 เขาแต่งตัวสวยสะงามระยับ
 เตรียมอาหารล้นเหลือไว้เผื่อทิ้ง
 ครั้นกินเหล้าเข้าไปได้ที่หนอย

ความวิโยคก็จะเยือนทุกหย่อมหญ้า
 คนกับคนก็หันหน้าฆ่ากันเอง
 อภัยศกคชี่และข่มเหง
 คอยแต่เร่งให้ร้อนรุ่มท่มให้แบน
 เธอตายเพื่อผู้อื่นอีกหมื่นแสน
 แต่จะหนักและจะแน่นเต็มแผ่นดิน
 เราจะลุกขึ้นทำฎาหิน
 ฉีกเป็นชิ้นกระทุ่มขี้ให้บี้แบน
 (กระทุ่มแบน : เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)
 ยังคงมีความสุขสนุกสนาน
 ของคนแคลนสิ้นไร้ไปทั้งนั้น
 คนข่มชื่นอิมอาบดังภาพฝัน
 สารพันหลากหลายมากมายจริง
 ทุ่มเทพรัพย์ใช้จ่ายง่ายดายยิ่ง
 วางท่าหยิ่งโสกันชั้นเชิงนึ่ง
 ก็ค่อย ๆ เฝยนิสยให้รู้จัก

³ กวีประชาชน (พระนคร : กลุ่มวรรณกรรม ธรรมศาสตร์, 2517) หน้า 13-14.

ต่างคนเอ็ดโวยวายเที่ยวทายหัก
แต่หลายมุมของโลกที่โศกนั้น
ด้วยเขาแสนอัดคัตทุกปัจจัย
เสียงไซโยให้ร้องสำพองคึก
ยามที่ออกเล่าเหยื่อได้เนือมา

อวดยศศักดิ์เงินตราว่าวุ่นไป
คนนับพันนับหมื่นสะอื่นให้
ทั้งยากไร้คนซึ่งจะพึ่งพา
ชวนให้นึกภาพชัดถึงสัตว์ป่า
พวกมันหามีใจเมื่อใครเลย

(มหกรรมของสัตว์เมือง : วิทยากร เชียงกุล)

กล่าวโดยสรุปแล้ว วรรณกรรมร้อยกรองภายหลังการรับอิทธิพลตะวันตก มีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องเนื้อหาเป็นส่วนใหญ่ และการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาตัวเองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบไปด้วย กล่าวคือเมื่อสนใจจะเสนอข้อคิดจึงทำให้ต้องการรูปแบบที่เรียบง่าย ไร้กฎเกณฑ์มากที่สุด